

YENİ DÖNEM YURTDIŞI BORÇLANMASINDA BAŞVURU YÖNTEMİ VE MERCİİ

● Şevket TEZEL*

I. Giriş:

Türk vatandaşlarının, yurtdışında geçen ve belgelendirilen sigortalılık süreleri ile bu sigortalılık süreleri arasında veya sonundaki işsizlik sürelerinden her birinde bir yıla kadar olan kısmının ve yurtdışında ev kadını olarak geçen sürelerinin, talepleri halinde borçlandırılarak sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilmesi mümkün bulunmaktadır.

Yurtdışı borçlanması için sigortalılık veya ev kadınlığı sürelerinin geçirildiği ülkenin Türkiye ile sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış olup olmadığı önem taşımıyor. Ancak borçlanma talep tarihinde Türk vatandaşı olmak gerekmektedir.

5510 sayılı Kanunla getirilen değişikliklere ilişkin yönetmelik 08.05.2008 tarihinden geçerli olarak, konuya ilişkin 2008/155 sayılı Genelge de 02.01.2009'dan itibaren yürürlüğe konmuş bulunmaktadır.

II. Yurtdışı Borçlanmasında Başvuru Mercii

Yurtdışı Borçlanması İçin

• Türkiye'de sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışması olanlar en son tabi oldukları sosyal güvenlik kuruluşuna,

* Sosyal Güvenlik Müşaviri

- Türkiye’de sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışması olmayanların, SGK’ya,

- Sosyal güvenlik sözleşmeleri uygulanmak suretiyle kısmi aylık bağlanmış olanların, kısmi aylık aldıkları sosyal güvenlik kuruluşuna yazılı olarak başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

Kişi ölmüşse onun adına hak sahiplerinin yukarıda belirtildiği veçhile ilgili kurumlara başvurarak yurtdışı borçlanması yapabilmesi mümkün bulunmaktadır.

III. Borçlanma Kapsamında Olmayan Süreler

- 18 yaşın doldurulmasından önce yurtdışında sigortalı ve ev kadını olarak geçen süreler,

- Türk vatandaşlığının kazanılmasından önce veya Türk vatandaşlığının kaybedilmesinden sonra yurtdışında sigortalı veya ev kadını olarak geçen süreler,

- İkili sosyal güvenlik sözleşmesine göre kendilerine kısmi aylık bağlanmış olanların yurtdışında geçen sigortalılık süreleri arasında ve bu sürelerin bitim tarihinden sonraki işsizlik süreleri,

- Sosyal güvenlik kanunlarına göre malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları kapsamında geçen sürelerle çakışan yurtdışı süreleri

Borçlanma kapsamı dışında bulunmaktadır.

IV. Yurtdışı Borçlanmasında Yöntem

Herşeyden önce belirtmek gerekmektedir ki kesin dönüş yapmamış olmak yurtdışı borçlanmasına engel değil, fakat yurtdışı borçlanması sonucu aylık bağlanmasına engeldir. Kesin dönüşten anlaşılması gereken ise aylık tahsis talebinde bulunanların yurtdışındaki çalışmalarının sona ermesi, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almamaları durumudur.

A. Yurtdışı Borçlanma Miktarının Tespiti

Borçlanma tutarı, borçlanma talep tarihindeki 16 yaşından büyük işçiler için geçerli asgari ücretle asgari ücretin 6,5 katı arasında başvuru sahibince seçilen prime esas günlük kazancın yüzde 32'sinin borçlanılacak gün sayısı ile çarpımı olarak hesap edilecektir.

2009 yılı için belirlenen asgari ücret tutarları dikkate alınarak, yurtdışı hizmet borçlanması talebinde bulunanların bir gün için tahakkuk ettirilecek borçlanma tutarı; 01/01/2009-30/06/2009 tarihleri arasında asgari günlük (22,20 x %32) 7,10 Türk Lirası, azami günlük (144,30 x %32) 46,18 Türk Lirası, 01/07/2009-31/12/2009 tarihleri arasında ise asgari günlük (23,10 x %32) 7,39 Türk Lirası , azami günlük (150,15 x %32) 48,05 Türk Lirası olarak uygulanacaktır.

Borçlanma tutarının tespitinde, adi posta veya kargo yolu ile veya SGK'ya doğrudan yapılan yazılı başvurularda Yurtdışı Hizmet Borçlanma Talep Dilekçesinin SGK'nın evrak kayıtlarına intikal ettiği tarih esas alınacak. Taahhütlü, iadeli taahhütlü veya acele posta olarak gönderilen yurtdışı borçlanma taleplerinde ise dilekçenin postaya verildiği tarih, Kuruma intikal tarihi olarak kabul edilecektir. Buna göre, taahhütlü, iadeli taahhütlü veya APS olarak gönderilen yurtdışı borçlanma taleplerinde borç tutarı, dilekçenin SGK'ya intikal tarihi yerine postaya verildiği tarihteki prime esas kazancın alt ve üst sınırları dikkate alınarak, başvuru sahibince belirlenen prime esas kazanç üzerinden hesaplanacaktır.

Yurtdışı Hizmet Borçlanma Talep Dilekçesi ile seçilen bir günlük borçlanma miktarının tespitine esas kazanç, borç tutarının ilgiliye tebliğ tarihine kadar yapılacak yazılı başvuru üzerine, yeniden belirleyeceği prime esas kazançta göre değiştirilebilecektir.

B. Yurtdışı Borçlanma Bedelinin Tebliği

Başvuru üzerine SGK'ca tahakkuk ettirilen borç tutarı, ilgiliye iadeli taahhütlü olarak ve Türk Lirası cinsinden tebliğ edilecek. Posta alındısının ilgiliye teslim edildiği tarih, borcun tebliğ tarihi olacaktır.

Ancak, iadeli taahhütlü kartların herhangi bir sebeple SGK'ya iade edilmemesi ya da iade edildiği halde bu kartların bulunamaması halleri de göz önüne alınarak SGK'ca aşağıdaki şekilde bir uygulama stratejisi geliştirilmiştir. Buna göre;

1- Borcun ilgiliye tebliğine ilişkin yazının SGK'dan gönderildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde borç ödenmişse, yazının tarihi borcun tebliğ tarihi olarak kabul edilecektir.

2- Borcun ilgiliye tebliğine ilişkin yazının SGK'dan gönderildiği tarihten itibaren üç aydan fazla süre geçmiş ve borçlanma sahibi ödeme yapmış ise öncelikle PTT ile yapılacak yazışma sonucunda mektubun ilgiliye tebliğ tarihi sorulacak, PTT'nin bildirdiği tarihten sonraki üç aylık süre içerisinde yapılacak ödeme zamanında yapılmış sayılacaktır.

3- PTT'nin tebliğ tarihini bildirememesi halinde, üç aylık sürenin başlangıcı, borcun tebliğine ilişkin mektubun tarihine 15 gün ilave edilmek suretiyle tespit edilecek ve bu tarihten itibaren üç aylık süre içerisinde yapılacak ödemeler geçerli sayılacak, bu şekilde tespit edilecek üç aylık sürenin dolduğu tarihten sonraki ödemeler ise geçersiz sayılacaktır.

Diğer taraftan, tebliğ mektubunun ilgililere teslim edilememesi nedeniyle SGK'ya iade edilmesi halinde, adresin doğru olup olmadığı ile ilgili kontrol neticesinde;

1- Tebliğ mektubuna yazılan adresin yanlış olduğu tespit edildiği takdirde, tahakkuk ettirilen aynı borç iadeli taahhütlü olarak yeniden tebliğ edilecektir.

2- Tebliğ mektubuna yazılan adresin doğru olduğu tespit edildiği takdirde, borcun ilgiliye tebliğine ilişkin yazının SGK'dan gönderildiği tarihten iti-

baren üç ay içerisinde ilgilinin başvurusu üzerine aynı borç yeniden tebliğ edilecek, yeniden başvuru üç aylık süreden sonra yapılmış ise önceki borçlanma işlemi geçersiz sayılacak, yeni borç tahakkuku yeni talep tarihinde geçerli olan prime esas kazancın alt ve üst sınırları arasında seçilecek olan kazanç üzerinden gerçekleştirilecektir.

C. Yurtdışı Borçlanma Bedelinin Ödenmesi

Tebliğ edilen borç, Türkiye’de ödenmesi halinde Türk Lirası, yurtdışından ödenmesi halinde ise Türk Lirası karşılığı döviz olarak ödenecektir.

Borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren üç ay içinde ödenmemesi halinde, borçlanma işlemi geçersiz sayılacaktır. Üç aylık süre içerisinde borcun bir kısmının ödenmesi halinde, ödenen miktara isabet eden süre geçerli sayılacaktır. Borcun bir kısmını veya tamamını ödemeyenlerin, bu sürelerinin değerlendirilmesi, yeniden yazılı başvuruda bulunmaları ve tahakkuk eden borç miktarını süresi içinde ödemelerine bağlı olacaktır.

D. Borçlanmadan Vazgeçme ve Borçlanma Miktarının İadesi

Borçlanma başvurusunda bulunup borcu tebliğ edilmeden ya da tebliğ edildikten sonra üç aylık süre içinde borçlanma başvurusundan vazgeçtiklerini yazılı olarak ilgili sosyal güvenlik kuruluşuna bildirenlerin borçlanma başvuruları geçersiz addedilecektir.

Tahakkuk ettirilen borcun tamamını veya bir kısmını ödeyenlerden borçlanmalarının iptal edilmesi için başvuruda bulunanların ödedikleri borçlanma tutarının tamamı, faiz uygulanmaksızın Türk Lirası olarak iade edilecek. Kısmi iade yapılmayacak. Yani 1000 TL borcunun tamamını ödeyen (A) sigortalısı tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde iptal başvurusu yaparsa ödediği bu 1000 TL kendisine faizsiz olarak iade edilebilecek. Keza 1000 TL borcunun 500 TL’sini ödeyen (B) sigortalısı da üç ay içinde iptal başvurusu yaparak

ödediği bu 500 TL'yi faizsiz olarak geri alabilecek. Ancak ödenen paranın bir kısmını iade isteyerek diğer kısmının değerlendirilmesi talebi kabul edilmeyecektir.

Üç aylık süreden sonra da iade mümkün. Ancak bunun için sigortalıların borçlandıkları hizmetleri ile malûllük ve yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanmamış olması veya sigortalı ölmüşse hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmamış olması gerekmektedir. İade borçlanma tutarının tamamını faiz uygulanmaksızın Türk Lirası olarak yapıyor. Borçlandıkları hizmetler dikkate alınarak aylık bağlanmış olanlar, borçlanma başvurusundan vazgeçemeyecek ve bunların ödedikleri borçlanma tutarı iade edilmeyecektir.

V. Yurtdışı Borçlanmasında Belgelendirme

Borçlanma yapılabilmesi için;

A. Borçlanılacak süre sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmiş ülkelerde geçmişe;

1) Çalışılan ülkede bağlı bulunulan sigorta merciinden alınacak hizmet cetveli veya sigorta kartlarından,

2) Sigortalıların çalıştıkları iş yerlerinin resmi kuruluşlara ait olması veya resmi kuruluşlarca ya da kamu kurumu olarak kabul edilen kuruluşlarca düzenlenmesi halinde, belgelerin ayrıca tasdikine gerek kalmaksızın; çalışılan ülkede işyerinin ait olduğu belediyelerce düzenlenmiş hizmet belgeleri, vergi dairelerince çalışılan sürelerle ilişkin düzenlenmiş belgeler, iş bulma kurumlarınca işsizlikte geçen sürelerle ilişkin verilen belgeler, ilgili meslek kuruluşları veya birliklerince veya diğer resmi kuruluşlarca verilen hizmet belgelerinden,

3) Yurtdışında kendi adına ve hesabına çalışanların bağlı oldukları vergi dairesi, ilgili meslek kuruluşu veya birliklerince verilen hizmet belgesinden,

4) Bulunulan ülkelerdeki Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerden alınacak ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerinden,

durumlarına uygun olan belgenin talep sahiplerince SGK'ya ibraz edilmesi gerekmektedir.

B. Borçlanılacak süre sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmemiş ülkelerde geçmişe;

1) Bulunulan ülkelerdeki Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerden alınacak ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerinden,

2) Yurtdışında çalıştıkları iş yerlerinden alacakları hizmet sürelerini gösterir bonservisleri ile birlikte pasaportlarında bulunan çalışma izinlerinin tercümelelerinden,

3) Gemi adamları, çalıştıkları geminin bayrağını taşıdıkları ülkelerde bulunan Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerinden alacakları ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerini veya iş yerlerinden alacakları sigortalılık sürelerini gösterir bonservisleri ile gemilerde çalıştıklarını gösterir belgelerde kayıtlı bulunan çalışma izinlerinin tercümeleleri ya da pasaportlarında çalışma süreleri ile örtüşen giriş-çıkış tarihlerini gösterir sayfaların örneklerinden yine durumlarına uygun olan belgenin talep sahiplerince SGK'ya ibraz edilmesi gerekmektedir.

C. Ev Kadını Olarak Geçen Sürelere Özgü Belgeler

Yurtdışı borçlanma kapsamını tanımlarken 'Ev Kadını' olarak geçen süreleri ayrı bir yere koymak gerekmektedir. Zira normalde işsizlik süreleri veya boşta geçen süreler yurtdışı borçlanmasına engel iken ev kadını olarak geçirilen yurtdışı sürelerinin borçlanılması için engel teşkil etmemektedir.

Ayrıca yurtdışında ev kadını olarak geçen süreler, medeni durumlarına bakılmaksızın kadınların, sigortalılık süreleri haricinde yurtdışında buldukları süreleri ifade etmektedir. Yurtdışında ev kadını olarak geçen sürelere ilişkin talep halinde yurtdışındaki bu sürelerinin diledikleri kadarı borçlanılabilecektir..

Ev kadını olarak geçen süreler, yurtdışında oturduklarına dair alacakları

ikamet belgesinin Türkiye’de yeminli tercüme bürolarınca yapılmış veya yurtdışında bulunan Türk temsilciliklerince akredite edilmiş tercümanlarca yapılmış ve ilgili temsilcilikçe onaylanmış tercümesi ya da çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlik veya ataşeliğinin bulunduğu Türk temsilciliklerinde söz konusu birimlerin ikamet belgesine istinaden düzenleyecekleri belge ile birlikte, ikamet belgesi temin edilemiyorsa yurtdışına çıkış ve yurda giriş tarihlerinin, fotoğraf ve künye bilgilerinin bulunduğu pasaport sayfalarının fotokopisi ya da emniyet müdürlüklerinden alacakları yurda giriş-çıkış çizelgesi ile belgelendirilebilecektir.

VI. Sonuç

Yurtdışı borçlanması çalışma yaşamının önemli bir bölümünü dış ülkelere geçirmiş fakat ülkemize kesin dönüş yaparak yerleşmiş olanlar için kalan yaşamlarını ülkemizde emekli olarak geçirebilmelerinde büyük önem taşıyan bir hak olmaktadır. Çoğu vatandaşımız yurtdışında da ayrıca emekli olsa bile Türkiye’den de emekli olmayı istemekte, yine önemli bir kısım vatandaşımız ise yurtdışında emeklilik yaşlarının yüksek oluşu sebebiyle yurtdışından da emekli olmadan kesin dönüş yapmakta, ülkemizden emekli olmak istemektedir. Yeni dönemde dövizden yerli para birimine geçiş yapılan yurtdışı borçlanması Bulgaristan’dan zorunlu göçle ülkemize gelip çalışma yaşamlarına burada devam yurttaşlarımızı için de bir teveccüh konusu olacaktır.

KAYNAKÇA

T.C. Yasalar (22.05.1985). **3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun**. Ankara: Resmi Gazete (18751 sayılı)

T.C. Yasalar (16.06.2006). **5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (26200 sayılı)